

VII Międzynarodowe Forum Sfragistyczne: Fałszerstwa pieczęci – przestępstwa i element kultury, Ciężień 13–15 września 2019 roku

<http://dx.doi.org/10.12775/KLIO.2019.049>

Ciężeńskie Fora Sfragistyczne powstały z inicjatywy badaczy dawnych Pieczęci związanych ze środowiskami naukowymi Poznania, Katowic, Wrocławia i Torunia. Odbywają się cyklicznie od 2012 roku w znajdującym się w Ciężeniu pałacu biskupów poznańskich. Spotkania te z założenia skupiają niewielką grupę badaczy, zarówno z polskich, jak i zagranicznych ośrodków: czeskich, słowackich i ukraińskich. Jak pokazały poprzednie konferencje, taka formuła umożliwia otwartą i nieskrępowaną dyskusję, konfrontację różnych postaw badawczych i poglądów, prowadzoną w swobodnej atmosferze. Inspiracją do wymiany myśli są wygłoszone w czasie spotkania referaty przygotowane przez uczestników, ale też zaproponowane wcześniej hasła odnoszące się do istotnych problemów stojących przed polską sfragistyką¹. Do tej pory konferencje dotyczyły inskrypcji

¹ W 2016 r. opublikowane zostały materiały z pierwszych dwóch spotkań, zob. *Inskrypcje na pieczęciach: treści, formy, funkcje*, red. P. Pokora, M. Hlebionek, T. Kałuski (Prace Instytutu Historii UAM, nr 125), Poznań 2016, ss. 157. Obecnie złożony do druku został tom zbierający materiały ze spotkań mających miejsce w latach 2014–2016.

napieczętnych, metod badania i publikacji tłoków pieczętnych, kulturowych funkcji pieczęci, zagadnień prawnych z nimi związanych, a wreszcie problematyki materialności i medialności pieczęci średniowiecznych i nowożytnych. Tegoroczne Forum zostało poświęcone różnym aspektom fałszowania pieczęci.

Spotkanie rozpoczęła prezentacja filmu poświęconego projektowi ratowania zabytkowej biblioteki z klasztoru benedyktynów w Broumovie². Na zakończenie prezentująca film Martina Bolom-Kotari poinformowała słuchaczy, że w ramach prowadzonego projektu w kwietniu 2020 roku we wspomnianym klasztorze odbędzie się konferencja poświęcona zabytkowym bibliotekom klasztornym od średniowiecza do czasów obecnych.

Oficjalną część obrad rozpoczął Piotr Pokora (Poznań), zapraszając jako pierwszego referenta Vitalija Perkuna (Kijów) z wystąpieniem pt. „Problem fałszowania pieczęci w ukraińskich badaniach sfragistycznych”. Prelegent, omawiając dwa szesnastowieczne przykłady, zwrócił uwagę, że badania sfragistyczne nad fałszowaniem pieczęci, prócz aspektów czysto historycznych i prawnych, powinny mieć również charakter antropologiczny, socjologiczny oraz psychologiczny. Następnie głos zabrał Miroslav Glejtek (Nitra) z wystąpieniem zatytułowanym „Ochrana proti falšovaniu listín a Loca Credibilia v stredovekom uhorskom zákonodarstve”. Przedstawił on średniowieczne węgierskie normatywy, mające zapobiegać fałszowaniu i karać fałszerzy w kontekście specyficznej dla dawnego Królestwa Węgier instytucji, jaką były *Loca Credibilia*.

Obrady drugiego dnia rozpoczął referat Martiny Bolom-Kotari (Hradec Kralove), poświęcony fałszowaniu i nadużyciom pieczęci w Czechach, co zostało omówione na kilku przykładach z różnych okresów. Następnie o fałszerstwach spiskich i związanych z nimi nadużyciach pieczęci opowiedział Peter Labanc (Trnava). Oleh Odnoroženko (Kijów) wygłosił referat pt. „Fałszowanie pieczęci w Ukrainie Kozackiej II połowy XVII–XVIII wieku”, zwracając w nim uwagę na wynikające z ówczesnego prawodawstwa kary, przeważnie cielesne, grożące za wspomniane przestępstwo.

² Film dostępny on-line pod adresem: <<https://www.youtube.com/watch?v=1khjV2KxJqM>>, dostęp: 15.10.2019.

Przedpołudniową część obrad zamknęło wystąpienie Roberta Forysiaka Wójcińskiego (Wrocław), poświęcone fałszerstwom pieczęci Piastów śląskich. Referent na podstawie zgromadzonego materiału źródłowego porównywał oryginały z fałszyfikatami, próbował dokonać ich oceny, zwracając również uwagę na walory artystyczne podrobionych pieczęci.

Po przerwie obrady wznowiło wystąpienie Marcina Hlebionka (Toruń), który przybliżył słuchaczom postać fałszerza Krzysztofa Stanisława Janikowskiego. Omówił on warsztat sfragistyczny fałszerza, tłoki, jakimi dysponował, oraz proces zdemaskowania jego przedsięwzięcia fałszerzkiego. Następnie głos zabrał Szymon Bauman (Poznań), przedstawiając stan i perspektywy badań wytwórców pieczęci na ziemiach polskich w XIX i pierwszej połowie XX wieku. O „bezpieczeństwie sfragistycznym” II Rzeczypospolitej i roli Mennicy Państwowej w zapobieganiu fałszerstwom mówił Marek Adamczewski (Łódź). Referat pt. „Siedemnasto- i osiemnastowieczne tłoki pieczętno oraz pieczęcie urzędowe księstwa i starostwa świdnicko-jaworskiego w zbiorach Muzeum Narodowego we Wrocławiu” przedstawił Artur Hryniewicz (Wrocław).

Kolejną część obrad rozpoczęło wystąpienie Jagody Jankowskiej (Toruń), poświęcone procederowi fałszerstw pieczęci urzędowych w okresie dwudziestolecia międzywojennego. Na przykładzie akt Urzędu Wojewódzkiego Pomorskiego omówiła ona procedury postępowania z wykrytymi fałszerstwami. „Pieczęcie starostów oświęcimskich i Zatorskich do 1563 roku”, przybierające niekiedy interesujące formy, przedstawił Karol Nabiałek (Katowice). W referacie pt. „Nie tylko owca i słupy. Heraldyzacja godła Schaffgotschów w świetle źródeł sfragistycznych” Marek Wójcicki przedstawił proces formowania się herbu tej rodziny w świetle zabytków sfragistycznych. Obrady drugiego dnia zakończyło wystąpienie Tomasza Kałuskiego (Katowice) zatytułowane „Obraz w służbie mnichów. Średniowieczna pieczęć konwentu z Krzeszowa”.

W ostatnim dniu obrad goście wysłuchali dwóch referatów. Pierwszy z nich wygłosił Piotr Dyżła (Poznań). Przedstawił on przebieg prac nad utworzeniem katalogu pieczęci z zespołu Dóbr Gołuchowskich z zasobu Archiwum Archidiecezjalnego w Gnieźnie. Na zakończenie Piotr Pokora wygłosił wystąpienie pt. „Zbiór typariuszy z muzeum Tarczyńskiego w Łowiczu”, prezentując uzyskane za zgodą muzeum odciski.

Poruszona na VII Forum Sfragistycznym tematyka fałszerstw pieczęci pozwoliła spojrzeć na to zagadnienie z różnych perspektyw. Przedstawione referaty oscylowały wokół zagadnień prawnych związanych z fałszerstwami, poruszały również dyskusje o antropologicznej stronie omawianego proceduru. Każdy z bloków referatów wywiązywał ożywioną dyskusję, która przeciągała się do późnych godzin wieczornych.

Jagoda Jankowska (Toruń)
ORCID: 0000-0003-1207-531X